

مطالعه تطبیقی روش‌های سنجش سطح توسعه‌یافتگی اقتصادی در مطالعات منطقه‌ای (نمونه موردی شهرستان‌های ناحیه گیلان مرکزی)

بهرام عامل‌هللی^۱، ناصر نجاتی‌علاف^{۲*}، احسان ارشاد سرابی^۳

۱- دانشجوی کارشناسی‌ارشد رشته برنامه‌ریزی منطقه‌ای، دانشکده معماری و شهرسازی، واحد علوم و تحقیقات تهران، bahram.helaly@yahoo.com

۲- دانشجوی کارشناسی‌ارشد رشته برنامه‌ریزی منطقه‌ای، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه شهید بهشتی، nasernejati@yahoo.com

۳- دانشجوی کارشناسی‌ارشد رشته برنامه‌ریزی منطقه‌ای، دانشکده معماری و شهرسازی، واحد علوم و تحقیقات تهران، ershad8@yahoo.com

چکیده

افزایش نرخ شهرنشینی همراه با تغییرات جمعیتی و اقتصادی منجر به تخصیص نامتعادل منابع و تمرکز امکانات در برخی مناطق خاص شده است، که محرومیت دیگر نقاط را در بر داشته است. در این راستا، یکی از وظایف مهم برنامه‌ریزان شهری و منطقه‌ای بررسی شاخص‌های توسعه‌یافتگی در مناطق مختلف به منظور شناسایی نقاط محروم، برای ایجاد فرصت‌های برابر دسترسی به امکانات و منابع برای همه‌ی مناطق و در نتیجه حرکت در جهت توسعه‌ی متعادل و پایدار می‌باشد. جهت شناخت مناسب منطقه و سنجش سطح توسعه‌یافتگی مدل‌های گوناگونی ارائه شده است که گاه‌ها نتایج این مدل‌ها با هم تفاوت داشته و لذا با توجه به نوع مدل مورد استفاده، نتایج گوناگونی حاصل شده و برنامه‌ریزی‌های متفاوتی نیز انجام شده است. اهداف این مقاله را می‌توان بررسی مدل‌های مختلف توسعه‌یافتگی در منطقه‌ی گیلان مرکزی و مقایسه تطبیقی نتایج آن و در نهایت نحوه‌ی انتخاب قابل اطمینان‌ترین مدل برای آن منطقه را نام برد. در این پژوهش برای سنجش سطح توسعه‌یافتگی ناحیه گیلان مرکزی، با توجه به شاخص‌های استخراج نموده و با استفاده از مدل‌های تاکسونومی عددی، مک‌گراناهان، ضریب محرومیت و شاخص بندی در سه بخش کشاورزی، صنعت و خدمات به رتبه بندی هر یک از شهرستان‌ها از لحاظ توسعه‌یافتگی پرداخته شده است و با مقایسه تطبیقی این مدل‌ها با یکدیگر قوت و ضعف آنها بررسی گشته است و در نهایت با استفاده از تکنیک تاپسیس مدل‌های قابل اطمینان‌تر برای سنجش سطح توسعه‌یافتگی از میان آنها انتخاب شده است. نتایج تحقیق نشانگر آن است که قابل اطمینان‌ترین مدل برای بررسی سطح توسعه‌یافتگی در محدوده‌ی مورد مطالعه مدل شاخص‌بندی می‌باشد. این نکته حائز اهمیت می‌باشد که ممکن است در یک محدوده‌ی مورد مطالعه‌ی دیگر با توجه به اسناد بالادست و اهداف توسعه‌ی مدل دیگری برای بررسی سطح توسعه‌یافتگی آن مناسب باشد اما از فرآیند استفاده شده در این پژوهش می‌توان برای انتخاب قابل اطمینان‌ترین مدل برای بررسی سطح توسعه‌یافتگی در دیگر مناطق استفاده نمود.

واژه‌های کلیدی: سطح توسعه‌یافتگی، ناحیه گیلان مرکزی، تکنیک تاپسیس، توسعه‌ی متعادل و پایدار

مقدمه

در قرن گذشته با افزایش نرخ شهرنشینی شاهد تغییرات جمعیتی و اقتصادی^[۱] و بروز پدیده‌هایی از جمله تقابل روستا-شهر و مرکز-